

Inimõiguste ümarlaud

Protokoll

Kuupäev: 17. september 2014

Asukoht: Eesti NATO Ühing, Valge 13, Tallinn

Koosoleku juht: Krista Mulenok, Eesti NATO Ühing

Osalejad: Vootele Hansen (Inimõiguste Instituut), Aet Kukk (Inimõiguste Instituut), Kristi Rekand (Eesti Patsientide Esindusühing), Reet Laja (ENUT), Ulla Lindqvist (Soome Lastekaitse Keskliit), Helika Saar (Eesti Lastekaitse Liit), Aili Kala (Eesti LGBT Ühing), Kari Käsper (Eesti Inimõiguste Keskus), Monika Haukanõmm (Eesti Puuetega Inimeste Koda), Sandra Vokk (SA Unitas), Sergei Metlev (MTÜ Avatud Vabariik), Krista Mulenok (Eesti NATO Ühing), Ursula Pensa (Eesti NATO Ühing)

Protokollis: Ursula Pensa (Eesti NATO Ühing)

Päevakava:

1. November - lapse õiguste tähistamise kuu (LÕK 25) (Helika Saar, MTÜ Lastekaitse Liit)
2. Strateegilise hagelemise projekt (Kari Käsper, Inimõiguste Keskus)
3. Inimõiguste ja lähiajaloo temaatilise aktiivõppemetoodika ja –materjalide väljatöötamine eesti (ja vene?) keeles (Sandra Vokk, SA Unitas)
4. Inimõiguste noortekonverents 9. detsembril (Sandra Vokk, SA Unitas ja Aet Kukk, Inimõiguste Instituut)
5. Kaks uut raamatut ja Inimõiguste Aastakonverents (Aet Kukk, Inimõiguste Instituut)
6. 2015. aasta ajaloo- ja ühiskonnaõpetajate suvekool (Krista Mulenok ja Ursula Pensa, Eesti NATO Ühing)
7. Muud küsimused
8. Järgmise koosoleku toimumise aeg

1. November - lapse õiguste tähistamise kuu (LÕK 25) (Helika Saar, MTÜ Lastekaitse Liit)

MTÜ Lastekaitse Liit informeerib ümarlaual osalejaid, et on tõlkinud eesti keelde „Lapse õiguste komitee üldkommentaari nr 14 (2013) - On the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1), mis on inglise keeles leitav aadressilt

http://www2.ohchr.org/English/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_14_ENG.pdf

Lastekaitse Liidus on 15.-19.09. nädal aega praktikal Soome Lastekaitse Keskliidust programmi Emma&Elias juht Ulla Lindqvist. Programm Emma&Elias koosneb paljudest peredele suunatud projektidest ning osaleb käesoleval ümarlaul.

Helika Saar annab teada, et 20. novembril toimub MTÜ Lastekaitse Liit poolt korraldatud lapse õiguste konventsiooni 25-aastapäevale pühendatud konverents „Lapse hää!“ . Lapse õiguste teadvustamisega alustatakse siiski juba septembri keskel, juba Inimõiguste Ümarlaua toimumisega samal nädalal. 19. septembril toimub MTÜ Lastekaitse Liit eestvedamisel seminar „Lapse parimad huvid“. Seminaril käsitletakse ka tervist puudutavaid küsimusi. Ennekõike on seminari puhul tegemist tööriistaga otsustajatele. Lapse õiguste kuu puhul on tegevusi väga palju, muuhulgas on käimas konkurss, oodatakse vastuseid küsitlusele ning Pimedate Ööde Filmifestivali raames tehakse koostööd ja on valitud mitu filmi, mis tulevad PÖFFi raames linastusele.

Lastekaitse Liit tõdeb, et hetkel ei ole ükski dokument täielik, mis annaks lõplikku nimekirja laste õigustest, kuid see annab suuna, kuhu poole liikuda. Samas tõdetakse, et iga juhtum on erinev. Liidu eesmärk on dokumente järgmisel aastal arendada ja oodata laiemaid kommentaari, samuti on eesmärk kaasata rohkem lapsi.

2. Strateegilise hagelemise projekt (Kari Käsper, Inimõiguste Keskus)

Kari Käsper annab ülevaate Inimõiguste Keskuse strateegilise hagelemise projektist, mille puhul edastab ka üleskutse anda teada võimalikest kaasustest, millega saaks minna kohtusse, et võimalus arendada ja muuta Eestis eelkõige võrdse kohtlemise ja pagulastega seonduvat temaatikat ja otsuseid. Projekti tähtsust tugevdab ka asjaolu, et Keskus avaldas hiljuti kahe aasta taguse võrdse kohtlemise ja LGBT uuringu kordusuuringu, millest selgub, et võrdse kohtlemise puhul on Eestis olukord aastate jooksul halvenenud. Ajavahemikus oktoober 2014-märts 2015 on Inimõiguste Keskuses palgal 4 juristi, kelle eesmärk on viia kohtusse võimalikult palju häid ja selgepiirilisi kaasuseid, mille puhul on positiivse lahendi korral tulemus, et olukord muutub Eestis paremaks. Samas pole projekt piiratud vaid kohtuvaidlustega, vaid keskendutakse ka kohtuväliste lahendite ja väga laialdastes valdkondades.

Muuhulgas selgitab Käsper, et Eesti seaduste puhul on hea toetuda põhiseadusele, kuid ometi ei

viidata sellele kaasuste puhul piisavalt palju. Lisaks on Eestis vähe tugevaid juriste, kes oleksid vastava valdkonnaga kohtus kaasuseid lahendanud. Keskuse ja ülalnimetatud projekti puhul on eesmärk luua strateegilisi muutuseid, mitte kohtuvaidluste hulk. Seetõttu kaasatakse projekti meedia ja üritatakse saada kaasustega võimalikult palju avalikkuse tähelepanu. Arvestades, et kodanikuühiskonnale heidetakse tihti ette vähest proaktiivsust, siis käesoleva projektiga üritatakse olukorda muuta ja vabaihendusi tugevdada.

Kari Käsper nõustub ümarlaual esitatava väitega, et võimalik klientuur võib loobuda enne kohtuvaidluse lõppu erinevatel asjaoludel, see tähendab, et tegemist on keerulise klientuuriga. Poolas toimib sarnase projekti puhul n-ö ootejärjekorra süsteem, kus järjekorras on mitu kaasust, mis tähendab, et ühe kaasuse äralangemisel on võimalik alustada uue kaasuse arutamisega.

Kari Käsper edastab üleskutse koostöök juhul kui neile tuuakse kaasuseid, mille teemavaldkonnad puudutavad teisi Inimõiguste Ümarlaua liikmeid. Juhul kui keegi soovib kaasusega Inimõiguste Keskuse poole pöörduda, siis tuleks neid suunata Keskuse infotelefonile. Seejärel otsustab loodud Komitee, kas ja kellele juristidest kaasus lühitutvustusena saadetakse. Kuigi projekti esimene etapp lõpeb on märtsikuus, on tegemist siiski pikaajalise projektina, millest saab Keskuse üks põhitegevusi ka edaspidi.

Teine ümarlaua liige, Lastekaitse Liit viib koostöös Eesti Advokatuuriga läbi projekti „Hea nõu lastega peredele“, mille puhul nõustavad advokaadid perekonnaõiguste teemal peresid tasuta. Kuigi on tegemist vaid nõustamisega on sellest palju abi ning läbi aastate on abi saanud orienteeruvalt 750 inimest.

3. Inimõiguste ja lähiajaloo temaatilise aktiivõppemethodika ja –materjalide väljatöötamine eesti (ja vene?) keeles (Sandra Vokk, SA Unitas)

Sandra Vokk annab ülevaata sihtasutus Unitasest, mis tegeleb totalitaarsete režiimide kuritegude ja ajaloo uurimisega, valdkondliku teavitus- ja haridustööga ning toetab ennekõike kommunistlike režiimide alast uurimistööd ning soovib teavitada kommunismikuritegude ja natsisimi kuritegude võrdsusest.

Koosoleku päevakorra punkti all soovib Vokk tagasisidet võimalike tegevuste osas, et vältida ka dubleerimist. Eelkõige soovib sihtasutus näidata inimõiguste olulisust ajaloolise aspekti kaudu. Nimelt on inimõiguste raamistik ka ajaloohariduses võimalus kuidas pehmet kaitset ja julgeolekut

edendada. Unitas teeb tugevat koostööd Avatud Vabariigiga ja on koostöös välja töötanud aktiivõppemeetodid. Edaspidi soovib Unitas töötada välja materjale, mis käsitleksid ajaloo ja inimõiguste seost ja loodavad, et aktiivõppemeetodidest saaks igapäevane osa õppetööst.

Üheks meetodiks on projekt Sinu Film, milles käsitletakse lähiajalugu ja inimõigusi läbi filmi. Teiseks kasutatavaks meetodiks on Rahvusvahelise Kriminaalkohtu simulatsioon, mille puhul mängitakse läbi ajaloolised kaasused. Sandra Vokk esitab ümarlauale küsimuse, kas vastavad meetodid ja materjalid võiksid olla ka laiemalt kättesaadavad ning võimalusel ka vene keeles?

Unitasel on kavandamisel projekt Kogu Me Lugu, mille raames kogutakse Eesti inimeste lugusid, kes on lahkunud või siia sattunud ja/või puutunud kokku okupatsioonivõimudega. Eesmärgiks on koostada veebiõpik, kus on olemas erinevate inimeste videod. Videod on ajaloolaste poolt ära kaardistatud ja seostatud õppemeetoditega. Peamiselt huvitab projekti läbi viijaid need lood ja näited, mis võiksid olla ajalooliste inimõiguste rikkumiste poolest huvitavad nii endale kui laiemalt Euroopas. Lugusid soovitakse koguda erinevatelt kogukondadelt ja gruppideelt ning lugudest ja haakuvatest projektidest on võimalik teada anda aadressil **Sandra.vokk@unitasfoundation.org**. Videod töötatakse välja koostöös SA Unitase, Okupatsioonide muuseumi ja Mälu Instituudiga.

Kari Käsper leiab, et projekti puhul on oluline, et ajaloolist aspekti seostataks ka sellega, mis toimub tänapäeva Eestis ja välismaal ning see oleks lähiajaloo olukorraga seostatud ja võrreldud. Kari soovib kontakteeruda Jaanus Sammaga, kes on teinud projekti ka LGBT kogukonnast ning samuti Kadri Viiresega. Varem on uuritud LGBT grupi tagakiusamise Saksamaal, kuid sama võiks uurida ka Nõukogude Liidus ning näidata seeläbi inimõiguste ja vähemusgruppide seotust. Lastekaitse Liit toob esile, et projektis peaks arvestatama ka teiste keeltegruppidega, kes Eestis elavad.

Sergei Metlev toob esile, et Avatud Vabariigi perspektiivist on oluline ühtse eestlase identideedi otsimine ning laiem õigluse, demokraatia ja üldise kasu küsimus. Inimõigusi nähakse tihti ainult kitsas rahvuslikus perspektiivis, kuid oluline on teada, et inimõigused on ka oluline lõimumisalane küsimus.

Kristi Rekand toob esile, et käesoleval ajal on aktuaalseks teemaks lähedaste eest hoolitsemine. Võrdluseks saab tuua, et 1920ndate aastate seadustes olid kirjas tingimused, mille täitumisel ei

olnud inimene enam sunnitud lähedaste eest hoolt kanda. Seetõttu võiks uurida ka läbi ajaloo puuetega inimeste eest hoolitsemise kohustust.

Ümarlaud leiab, et Unitase üleskutse on mõistlik saata inimõiguste ümarlaua e.-kirja listi, kus on orienteeruvalt 20-30 inimest. Listi võib saata ka ideid ajalooliste ja tänapäeva seaduste võrdlemiseks teatud teemade aspektidest.

4. Inimõiguste noortekonverents 9. detsembril (Sandra Vokk, SA Unitas ja Aet Kukk, Inimõiguste Instituut)

SA Unitas ja Inimõiguste Instituut korraldavad teist aastat koostöös noortekonverentsi ja ka tänavu on konverents osa Sinu Film õppeprogrammist (rahvusvaheline noortevahetus Tallinnas). Konverents korraldatakse ka koostöös Avatud Vabariigiga ja loodetavasti sama edukalt kui eelneval aastal. Ettepanekuna tuuakse esile, et noortekonverents võiks pikas perspektiivis kujuneda üle Eesti pärit õpilaste iga-aastaseks kogunemiseks, kus neil on võimalik omavahel ja poliitikakujundajate-ekspertidega mõtteid vahetada, oma hääl kuuldavaks teha ja olla inspireeritud uutest ideedest ja noortest teistest Eesti piirkondadest või üle piiri. Lisaks võiks olla laiemalt Eesti koolides ja/või noortekeskustes koht, kus noored võiksid koguneda ja rääkida inimõiguste teemadel ja poliitikakujundajatega arvamusi vahetada.

Konverents on suunatud gümnaasiuminoortele ja üliõpilastele. Korraldajad ootavad ettepanekuid konverentsi parema leviku ja teemade osas. Samuti oodatakse muid haakuvaid ettepanekuid.

5. Kaks uut raamatut ja 10. detsember toimub Inimõiguste Aastakonverents (Aet Kukk, Inimõiguste Instituut)

Inimõiguste aastakonverentsi ettevalmistamisel käib aktiivne töö ning olemas on konverentsi põhiteemad. Lisaks kestavad läbirääkimised Vene ja Ukraina teemadel. Konverentsil esitletakse privaatsusuuringut digiõiguste teemadel. Ühtlasi on käsitlusel põlisrahvaste teema (sh krimmitatarlased, aborigeenid jm); rahvusvahelise õiguse teema. Konverents toimub 9-10. detsember 2014.

Ühtlasi on Instituudil suur näitus, kokku 40 bännerist koosnev ekspositsioon, mida on võimalik koolidesse ka osadena tellida. Näitus ei ole suunatud vaid õpilastele, vaid ka õpetajatele ning

sobivaid juppe on võimalik kodulehelt valida ja tellida.

Vootele Hansen esitleb käsiraamatut "Kompass", mis on mõeldud inimõigustealase hariduse õpetamiseks noortele (kõige ulatuslikum ja kaasajastatum Euroopas kasutatav õppematerjal, mis on välja antud Euroopa Nõukogu poolt, on tõlgitud eesti keelde.) ja käsiraamatut "Inimese õigus", mis on käsiraamat inimõiguste õpetajale ja huvilisele, (õppematerjal on mõeldud kasutamiseks gümnaasiumiastme ainetundides, eeskätt ühiskonnaõpetuses ja ajaloo, ent ka teistes õppeainetes inimõiguste käsitlemisel. Samuti on materjal kasutatav kutsehariduses ja täiskasvanukoolituses ning sotsiaalainete õpetajate välja- ja täiendõppes.) Kompassi teemal toimuvad koolitused Tallinnas ja Pärnus ning lähitulevikus selgub, millal toimub uus koolitus. Venekeelsena on välja antud vaid raamatu esimene versioon, kuid eestikeelne uus versioon on täiendatud, muuhulgas on teises versioonis väga hea ülevaade mõistetest.

6. 2015 aasta ajaloo- ja ühiskonnaõpetajate suvekoolis on plaanis käsitleda rahuhariduse teemat (Krista Mulenok ja Ursula Pensa, Eesti NATO Ühing)

Krista Mulenok annab ülevaate Eesti NATO Ühingu 2015. aasta plaanidest ning sealhulgas planeeritavast suvekoolist, mis toimuks 17.-19. augustil. Ühingul tekkis pärast Haridus- ja Teadusministeeriumiga läbirääkimiste pidamist soov korraldada koolitus, mis keskendub konfliktide ennetamisele ja lahendamisele nii koolis kui väljaspool. Seetõttu on järgmisel aastal plaanis käsitleda rahuhariduse ja konfliktide lahendamise temaatikat. Juhul kui ümarlaval osalejate seas tekib ideid, mida võiks korraldada koostöös ümarlauaga, siis palub Eesti NATO Ühing sellest e-posti info@eata.ee teel teada anda.

Vootele Hansen soovib vaadelda pildiseeriat „Never forget“, mis käsitleb Sarajevot 1992-1994.

7. Muud küsimused

Mitme ümarlaval osaleja poolt tuuakse esile riigi poolt küsitava tagasiside ja aruannete kommenteerimise lühike tagasiside aeg, mis on tekitanud mitmes osapooles variraporti esitamise soovi, kuid selle peaks tegema sel juhul mitme organisatsiooni koostöös.

8. Järgmise koosoleku aeg

Järgmise koosoleku korraldab Eesti Puuetega Inimeste koda, kes edastab ümarlaval liikmetele Doodle'i vormi, et panna paika ümarlaval toimumise aeg.